

Universal Journal of Theology

e-ISSN: 1304-6535

Cilt/Volume: 5, Sayı/Issue: 2, Yıl/Year: 2020 (Aralık/December)

TOPLUMSAL BİRLİĞİ SAĞLAMADA HZ. PEYGAMBER'İN ÖRNEKLİĞİ

The Holy Prophet's Exemplarity in Building Social Cohesion

Mahmut YAZICI

Dr. Öğr. Üyesi, Pamukkale Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi,
Hadis Anabilim Dalı
Assistant Dr., Pamukkale University, Faculty of Theology,
Department of Hadith, Denizli /Turkey

mahmutyazici@pau.edu.tr

<http://orcid.org/0000-0003-0094-8224>

Makale Bilgisi – Article Information

Makale Türü/Article Type: Araştırma Makalesi/ Research Article

Geliş Tarihi/Date Received: 16/12/2020

Kabul Tarihi/Date Accepted: 25/12/2020

Yayın Tarihi/Date Published: 31/12/2020

Atıf/Citation: Yazıcı, Mahmut. "Toplumsal Birliği Sağlamada Hz. Peygamber'in Örnekliği". *Universal Journal of Theology* 5/2 (2020): 331-356.

Toplumsal Birliği Sağlamada Hz. Peygamber'in Örnekliliği*

Öz

Bütün peygamberlerin en önemli ve başat görevi, gönderilmiş oldukları toplumları şirkten arındırıp tevhid akidesini yerleştirmek olmuştur. Hz. Peygamber de diğer peygamberler gibi şirk düşüncesinin yaygın olduğu bir toplumda dünyaya gelip insanları tevhide çağırmıştır. Yaşadığı topluma bakıldığında ise teolojik parçalanmışlığın toplumsal yapıyı da etkilediği; hak, hukuk, adalet ve eşitlik yerine gücün ve güçlünün egemen olduğu bir anlayışın ve toplumsal yapının mevcut olduğu bilinmektedir. Hz. Peygamber'in hayatı incelendiğinde sadece teolojik olarak tevhid akidesinin yerleşmesi için mücadele etmediği, toplumsal vahdeti sağlayacak uygulamalarda bulunduğu da görölmektedir. Kur'an-ı Kerim'de mü'minlere "güzel örnek" olarak takdim edilen Rasûlullah'ın (s.a.s.) hayatında ve yaptığı uygulamalarda başta kendisine inananlar olmak üzere insanların her bir ferdi ve toplumlar için model alınmaya uygun sayısız örnekler bulunmaktadır. Bu çalışmada ilk dönem siyer kaynakları referans alınarak Hz. Peygamber'in siyasi, sosyal, idari, iktisadi ve eğitimle ilgili hususlarda toplumsal birliği sağlamak amacıyla attığı örnek adımlar incelenmiştir. Netice olarak Rasûlullah'ın (s.a.s.) Medine'de kardeşleştirme/muâhât projesiyle sosyal birliği, Mescid-i Nebevî'nin inşasıyla zaman ve mekân birliğini, Mekke'de Dârul-Erkam, Medine'de ise Suffe mektebiyle eğitimde birliği, Medine sözleşmesiyle siyasi birliği, Medine'de oluşturduğu yeni çarşıyla Müslümanların ekonomik birliğini sağlamaya çalıştığı söylenebilir.

Anahtar kelimeler: Hz. Peygamber'in örnekliliği, Hz. Peygamber'in hayatı, Toplumsal Birlik, Tevhid, Vahdet

The Holy Prophet's Exemplarity in Building Social Cohesion

Abstract

The single most important and the primary mission of all the prophets has been the purification of the people they were sent to from şirk (i.e. associating partners with Allâh), thus establishing the creed of monotheism among their people. Like other prophets, the Holy Prophet was born into a society where şirk was predominant, and so he invited them to monotheism. When one looks at the society into which he was born, one realizes that the theological fragmentation affected the social fabric in such a way that it was power and the one who holds power that ruled the society, and such terms as right, law, equality, and equilibrium had little to say in running the society. An analysis of the Prophet's life in this regard reveals that he not only endeavored to establish monotheism in the society but also strived towards executing certain applications that would help unite the society. The life and activities of the Prophet (p.b.u.H.), who is presented in the Qur'an as "the good exemplar" for the believers, are full of numerous exemplars that deserve to be imitated not only by his followers but also by each and every human being, on individual as well as societal levels. Falling back upon primary siyar sources (i.e. works on the biography of the Prophet), the present work examines the exemplary steps the Prophet has taken in various spheres of life including political, social, administrative, economical, and educational in an effort to achieve unity in the society. It argues that one can say that the Messenger (p.b.u.H.) has achieved social cohesion through the mu'âkhât (fraternization) project in Medina, spatial unity through the construction of the Prophet's Mosque, educational unity through Dâr al-Arkâm in Mecca and al-Maktab al-Şuffa in Medina, political unity through the Covenant of Medina, and economical unity through the new market place he set up in Medina.

Key words: The exemplarity of the Holy Prophet, the life of the Holy Prophet, Social Cohesion, Monotheism (Tawhîd), Unity (Wahda)

Giriş

Allah (c.c.), insanlara dünyada mutlu olmanın ve ahirette de ebedi saadete ermenin yollarını göstermek üzere kendi içlerinden peygamberler göndermiştir. Onlar da Allah'ın insanlar için seçip gönderdiği dini yaşayarak insanlara

öğretmişlerdir. Peygamberler zincirinin son halkası olan Rasûlullah (s.a.s.) da yaşantısıyla ve örnek ahlakıyla ümmetine önderlik etmiştir.

Hz. Peygamber'in örnekliliği sadece inançla ilgili alanı değil hayatın her alanını kapsayıcı niteliktedir. Nitekim Allah Teâlâ "*Andolsun ki Resûlullah'da sizin için, Allâh'ı ve âhiret gününü umanlar ve Allâh'ı çok zikredenler için güzel bir (imtisal) örnek vardır.*"¹ şeklindeki buyruğuunda Hz. Peygamber'in örnek alınacak özelliklerini dini ve gayr-i dini alanlar olarak sınırlandırmamıştır. Bu nedenle Allah Resûlü (s.a.s.), inananlar için dini, siyasi, sosyal, idari, iktisadi kısacası hayatın her alanında örnek teşkil etmektedir.

İlk insan ve ilk peygamber olan Hz. Âdem ile son peygamber Hz. Muhammed'e kadar bütün peygamberlerin yegâne hedefi gönderildikleri toplumda tevhîd inancını yaymak ve yerleştirmek olmuştur. Tevhîd inancı, Allah'ın birliği ve eşsizliğine inanmanın yanında tüm kâinatın kendi içinde uyumlu bir yapı (vahdet) olarak varlığını sürdürmesine de temel teşkil etmektedir.

Hz. Peygamber'in içinde büyüdüğu müşrik toplum göz önüne alındığında, şirk inancındaki teolojik parçalanmışlığın siyasi, sosyal ve ahlaki anlamda da toplumu parçaladığı, toplumun birlik ve bütünlüğünü bozduğu bilinmektedir. Bu nedenle Hz. Peygamber, başta Allah-İnsan arasındaki ilişkiyi düzenleyen tevhîd inancı olmak üzere siyasi, sosyal, iktisadi idari ve ahlaki alanlarda da vahdeti sağlamaya yönelik adımlar atmıştır.

Hz. Peygamber'in dini, ahlaki, siyasi, sosyal ve ekonomik birlikteliği sağlamada takip ettiği yöntemler ve verdiği mesajlar günümüzde aşırılık, ırkçılık, bölgecilik, mezhep taassubiyeti ve ideolojik saplantılar gibi toplumsal ayrışmaları körükleyen anlayışların ıslahı ve bunlarla mücadelede ayrıca iç çekişmeler ve savaşlar sonucu oluşan mülteci sorunlarına çözüm üretmek açısından her zamankinden daha fazla önem arz etmektedir.

Hz. Peygamber'in toplumsal vahdeti inşa etmedeki örnek uygulamaları şu şekilde sıralanabilir:

1. İnançta Birlik

İnanç, düşünce ve ülkü birliği olmayan toplumlarda toplumsal yaşamı belirleyen sosyal, siyasi, idari ve iktisadi birlikten söz edilemez. Hz. Peygamber'in en önemli hedefi de insanların inançlarını her türlü şirkten arındırıp

* Bu çalışma 14 Nisan 2016 tarihinde Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi'nde düzenlenen Vahdetin İnşasında Nebvî Yöntem adlı Sempozyumda sözlü olarak sunulmuş olan "Vahdeti Sağlamada Hz. Peygamber'in Örnekliliği" başlıklı bildirinin yayım için gözden geçirilmiş tam metnidir.

¹ el-Ahzâb 33/21.

önce Allah ile kulu arasında şirkten arınmış tevhid inancını yerleştirmek, sonra da inananlar arasında vahdeti yani birliği sağlamak olmuştur.²

Rasûlullah (s.a.s.) tevhid inancını yerleştirmek ve toplumsal vahdeti gerçekleştirmek için önce aile ve yakın akrabalarından başlayarak mücadelesine girişmiştir. Nitekim toplumları oluşturan çekirdek unsur ailedir. Aileler ne kadar düzgün olursa toplumlar da o kadar düzgün olurlar. Ailelerde huzur, güven, birlik ve dirlik sağlanırsa toplum da aynı ölçüde birlik içerisinde olur. Sevgili eşi Hz. Hatice, evlatlığı Zeyd b. Hârise, amcası Ebû Tâlib'in oğulları Hz. Ali ve Ca'fer, Safiyye halasının oğulları Zübeyr ve Sâib b. Avvâm, Ümeyme halasının oğulları Abdullah ve Ebû Ahmed b. Cahş ile kızları Hamne bint Cahş ve sonradan Hz. Peygamber'in zevcesi olacak Zeynep bint Cahş, Berre halasının oğulları Ebû Seleme ve Ebû Sebre, Erva halasının oğlu Tuleyb b. Umeyr, Ümmü Hakîm halasının torunu Hz. Osman ve anne tarafından akrabası Sa'd b. Ebî Vakkâs'ın ilk Müslümanlardan olmaları bunu desteklemektedir.³

Allah Teâlâ'nın; "En yakın akrabalarımı uyar"⁴ şeklindeki ikazı gereği Hz. Peygamber'in bir yemek tertipleyerek yakın akrabalarını davet etmesi de⁵ bizlere göstermektedir ki toplumun ıslahını, birlik ve dirliğini sağlamak için öncelikli yapılması gereken şey, toplumu oluşturan ailelerde birlik ve beraberlik şuurunun sağlanması olmalıdır.

Hız. Peygamber tevhid akidesini, yakın akraba ve dostlarına arz ettikten sonra zamanla halkayı daha da genişleterek çağrısını Mekke'nin tümüne yaymıştır. Ardından başta Tâif olmak üzere civardaki şehir ve kabilelere giderek⁶ ayrıca Hac mevsimi ve panayırlar vesilesiyle Mekke'ye gelen yabancılara tebliğde bulunarak⁷ dili, ırkı, rengi, coğrafyası ne olursa olsun tüm insanları tevhid akidesi etrafında birleşmeye davet etmiştir.

Şirk inancı içerisinde birlik ve beraberlikten uzak bir şekilde yaşayan ve dünya nizamına bir katkı sunmayan aynı insanlar, Hz. Peygamber'in öncülüğünde tevhid akidesi etrafında "bir" olduktan sonra kısa sürede dünyanın kaderini değiştirecek bir güce erişmiştir. İnançta birlik, bu güce erişmede yegâne sebep olmasa da siyasi, sosyal, idari ve iktisadi birlikteliğin kurulmasında öncü rol oynamıştır.

² Bünyamin Erul, "Hz. Muhammed: Tevhid ve Vahdet", *Hız. Peygamber Tevhid ve Vahdet* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2016), 41.

³ Hz. Peygamber'in akraba ve hısımları için bk. Hayati Yılmaz, *Hız. Muhammed'in Aile ve Akraba Atlası* (İstanbul: Nun Yayıncılık, 2012).

⁴ eş-Şuarâ 26/214.

⁵ Ebû Muhammed Abdülmelik b. Hişâm İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-Nebeviyye*, thk. Mustafa es-Sekâ (Beyrut: Dâru İbn Kesîr, 2005), 238.

⁶ İbn Hişâm, *es-Sîre*, 364-365.

⁷ İbn Hişâm, *es-Sîre*, 366-370.

1.1. İbadette Birlik (Zaman ve Mekan Birlikteliği)

Dinler yalnızca inanılacak şeylerle kaim değildirler. Her dinde inancın eyleme dönüştüğü belli ve düzenli davranış biğimleri vardır. İslami literatürde bu tür davranışlar "ibadet" kavramıyla açıklanır.⁸ Hem Kur'ân'ı Kerim'de hem de Hz. Peygamber'in hadislerinde özellikle vurgulanan belli başlı ibadetler vardır. Namaz, oruç, zekt, hac, kurban bunlardan bazılarıdır. Elbette ibadetler bunlarla sınırlı değildir. Allah'ın rızası ve hoşnutluğu gözetilerek kulluk bilinciyle yapılan her davranış da ibadet kavramı içerisinde değerlendirilir. Günlük hayatta basit bir şey olarak görülen örneğin m'min bir kimseyi güler yüzle karřılamak⁹ ve insanlara zarar vereceği düşüncesiyle yoldaki bir engeli kaldırmak¹⁰ dahi dini anlamda değerlidir.

İslam ibadet hayatına bakıldığında ibadetlerin çoğu toplu olarak gerçekleştirilir veya buna teşvik edilir. Her gün beş vakit kılınan namaz, Cuma ve Bayram namazları ve hac ibadeti örnek verilebilir. Oruç, zekt ve kurban gibi ibadetler de her ne kadar bireysel olarak yerine getirilseler de toplumsal boyutları ve yansımaları olan ibadetlerdir.

Bir başka açıdan bakıldığında hem toplu hem de bireysel olarak yerine getirilen bir kısım ibadetler insanların zaman ve mekân birlikteliklerini de sağlamaktadır. Beş vakitte cami/mescitlerde kılınan namaz ile belirli aylarda Mekke'de gerçekleştirilen hac ibadeti hem zaman hem de mekân birlikteliğini sağlarken, Ramazan ayında tutulan oruç ve teşrik günlerinde kesilen kurbanlar zamansal birlikteliğe örnek olarak gösterilebilir.

Bütün bunlara göre ibadetlerin toplumların hem eylem birliği, hem de zaman ve mekân birliğini sağlamada önemli bir etkisi olduğu anlaşılmaktadır. İbadetin toplumun birlikteliğindeki önemini bilen Hz. Peygamber de Medine'ye hicretinde ilk olarak inananların ibadetlerini toplu olarak yapabilecekleri mescitler inşa etmiştir.

⁸ Mustafa Sinanoğlu, "İbadet", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. (İstanbul: Türkiye Diyanet Yayınları, 1999), 19/233.

⁹ Eb'l-Hasen Müslim b. el-Haccâc el-Kuşeyri Müslim, *el-Müsnedü'ř-şağihu'l-muhtaşar bi nakli'l-adli ani'l-adli il Rasûlillâh*, thk. Muhammed Fuâd Abdlbki (Beirut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-'Arabî, t.y.), "Birr ve Sıla", 144; Muhammed b. İş b. Serve Tirmizi, *el-Câmi'u'l-kebir Sünenü' t-Tirmizi*, thk. Beşşâr 'Avvâd Ma'rûf (Beirut: Dâru'l-Ėarbi'l-İslmi, 1998), "Et'ime", 30 (hadis no: 1833).

¹⁰ Müslim, "İman", 58; Ebû Abdullah Muhammed b. Yezid el-Kazvini İbn Mâce, *Sünenu İbn Mâce*, thk. Muhammed Fuâd Abdlbki (Beirut: Dâru İhyâi'l-Kütübi'l-'Arabî, t.y.), "İftith", 9 (hadis no: 57).

1.2. Kuba Mescidi ve Mescid-i Nebevî'nin İnşâsı

Hız. Peygamber Medine'ye hicret ederken yolu üzerinde bulunan ve Medine'ye birkaç km uzaklıktaki Kuba köyüne uğramış ve burada bir süre kalmıştı. Hız. Peygamber'in Kuba'da yaptığı ilk iş, bizzat çalıştığı ve temelini ilk taşı kendisinin koyduğu bir mescit inşa etmek olmuştur.¹¹ Kur'ân-ı Kerim'de takva üzere kurulmuş mescit¹² olarak övgüyle bahsedilen bu mescid, inşa edilecek İslam toplumunun namaz ve cami merkezli bir toplum olacağıının ilk işareti sayılabilir. Nitekim Hız. Peygamber'in Medine'ye vardığında yaptığı ilk işin yine mescit inşa ettirmek olması da bunu göstermektedir.¹³

Hız. Peygamber'in, varacağı yere ulaşmadan, başını sokacağı bir ev inşa etmeden ve henüz sınırları belli bir devlet kurmadan cami/mescid inşa etmesi, İslam toplumunun bütün fertlerini kucaklayacak ve onları bir araya toplayacak bir mekânın ümmeti için ne denli önemli olduğunu ortaya koymaktadır. Çünkü Müslümanların birbiriyle tanışıp kaynaşmaları, birbirlerinin problemlerinden haberdar olup çözüm bulabilmeleri, çeşitli konuları istişare etmeleri, birbirlerini kollamaları ve aralarında sevgi, merhamet ve yardımlaşma gibi hasletlerin yaygınlaşması için cami ve mescitler gibi ekonomik ve sosyal statüsü ne olursa olsun bütün inananları aynı safta omuz omuza toplayacak bir merkezin inşası, her şeyden önce gelmekteydi.

Hız. Peygamber'in cemaatle namaz kılmaya teşvikte bulunması,¹⁴ cami/mescide ve cemaate gelmeyenleri tehdit etmesi¹⁵ cemaate devamın toplumun birlik ve bütünlüğüne sağladığı katkıyı göstermesi açısından yeterlidir.

Hız. Peygamber'in Medine'ye vardığında ilk olarak mescit inşa ettirmesi İslam şehir mimarisine etki etmiş, tarih boyunca kurulan İslam şehirlerinde hatta kasaba ve köylerde toplumsal yaşamın merkezini camiler oluşturmuştur.

Günümüzde iletişimin ve iletişim araçlarının oldukça yaygın olmasına ve şehirleşmenin getirdiği kalabalıklara rağmen insanların giderek yalnızlaştığı ve bireysel sorunlarıyla baş başa kaldığı bir ortamda Hız. Peygamber'in camiye ve cemaate verdiği önem daha da iyi anlaşılmaktadır. Toplumsal kay-

¹¹ İbn Hişâm, *es-Sîre*, 424.

¹² et-Tevbe 9/108.

¹³ İbn Hişâm, *es-Sîre*, 426.

¹⁴ Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâil Buhârî, *el-Câmi'u'l-müsnedü's-şâhîhu'l-muhtaşar min umûri Rasûlillâh ve sünenihî ve eyyâmih*, thk. Muhammed Zühayr b. Nâsir (Beyrut: Dâru Tavkî'n-Necât, 2001), "Salât", 87 (hadis no: 481), "Ezân", 30 (hadis no: 648, 651); Müslim, "Mesâcid", 272; Tirmizî, "Fiten", 7 (hadis no: 2167); Ebû Abdirrahman Ahmed b. Şu'ayb Nesâî, *el-Müctebâ es-Sünenü's-şuğrâ*, thk. Abdülfettâh Ebû Gudde (Haleb: Mektebu'l-Matbû'âtî'l-İslâmiyye, 1986), "Tahrîm", 6 (hadis no: 4020, 4023).

¹⁵ Buhârî, "Ahkâm", 52 (hadis no: 7224); Müslim, "Mesâcid", 251, 254.

naşmayı sağlaması açısından Hz. Peygamber zamanındaki camiler ile günümüzdeki camiler karşılaştırıldığında, günümüzdeki camilerin çoğunun namaz kılıp dağılmaktan başka bir işlev görmediği de üzülerek müşahede edilmektedir.

2. Sosyal Birlik

Hz. Peygamber, Allah ile kullar arasındaki ilişkiyi düzenleyen tevâd inancını insanlar arasında yerleştirmeye gayret ettiği gibi toplum arasında da birliği tesis etmek için gayret etmiştir. Hz. Peygamber'in bu çabası sadece İslamiyet dönemiyle sınırlı değildir. O, Peygamberlikle görevlendirilmeden önce cahiliye döneminde de toplumun birlik ve beraberliğini sağlamaya yönelik adımlar atmış, bu tür faaliyetler içerisinde bulunmuştur.

Hz. Peygamber'in sosyal birlikteliğe katkı sağlamasına yönelik faaliyetlerini şu başlıklar altında verebiliriz:

2.1. Hilfu'l-fudûl Üyeliği

Araplar arasında ardı arkası kesilmeyen savaşlar ile özellikle de Kureyş ve Kays kabileleri arasında cereyan eden Ficâr savaşlarından sonra haksız yere insan öldürmek ve kan dökmek bir gelenek haline almış, güçlünün zayıfı ezmesi sıradanlaşmıştı. Hilfu'l-fudûl, böyle bir ortamda Hz. Peygamber'in risaletinden 20 yıl önce amcası Zübeyr b. Abdilmuttalib'in çağrısı üzerine Abdullah b. Cüd'ân'ın evinde Hâşim, Muttalib, Esed, Zühre ve Teymoğulları mensuplarından oluşan "erdemliler hareketi" olarak ortaya çıkmıştır.¹⁶

Hz. Peygamber'den nakledilen; "*Orada, hakları alıp sahiplerine geri vermek ve zalimin mazlumunu ezmesine engel olmak üzere anlaştılar.*"¹⁷ şeklindeki hadisin ifade ettiği üzere zalimin elinde, mazlumun hakkı olarak fazladan bulunan malı zalime bırakmamak üzere sözleştiklerinden dolayı bu anlaşmaya hilfu'l-fudûl dendiği de nakledilmiştir.¹⁸

Yirmili yaşlarındaiken bu harekete katılan Hz. Peygamber'in, daha sonra-ları bu harekete katılımından sitayişle bahsederek şöyle dediği nakledilir: "*Ben Abdullah b. Cüd'ân'ın evinde yapılan bir antlaşmada bulundum. Böyle bir toplantıda bulunmam kırmızı develere sahip olmamdan daha sevimlidir. İslam'da da böyle bir antlaşmaya davet edilsem yine icabet ederim.*"¹⁹

¹⁶ İbn Hişâm, *es-Sîre*, 132-133; Ebû'l-Kâsım Abdurrahman b. Abdillâh es-Süheylî, *er-Ravzu'l-ünuf fi Şerhi es-Sîreti'n-Nebeviyye li İbn Hişâm*, thk. Ömer b. Abdisselâm es-Selâmî (Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-'Arabî, 2000), 2/45-46.

¹⁷ Süheylî, *er-Ravzu'l-ünuf*, 2/46.

¹⁸ Süheylî, *er-Ravzu'l-ünuf*, 2/46.

¹⁹ İbn Hişâm, *es-Sîre*, 133; Ebû Bekr Ahmed b. el-Hüseyn b. Ali el-Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, thk. Muhammed Abdülkadir Atâ (Beyrut: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, 2003), 6/596.

Toplumun birliğini ve dirliğini tesis eden en önemli hususlardan birisi de adaleti sağlamaktır. Temelinde mazlumun yanında olmak, zalimin karşısında durmak şeklinde özetlenecek olan bu harekete katılan Hz. Peygamber, bu davranışıyla, şartlar ne kadar kötü olursa olsun toplumun dirliği için adaleti tesis etmenin gerekliliği hususunda ümmetine örnek olmuştur.

Hz. Peygamber'in Müşrik bir toplumda bu tür bir faaliyete katılması ve bizzat kendisinin, Ebû Cehil tarafından zulme uğramış İrâş kabilesine mensup bir kimsenin hakkını alması²⁰ ise mazlumun din ve milliyetinin önemli olmadığını, önemli olanın zulme ve haksızlığa uğramış bir insanın hakkını müdafaa ederek adaletin gerçekleştirilmesi gerektiğini göstermesi açısından oldukça önemlidir.

Hz. Hüseyin ile Medine valisi Velîd b. Utbe b. Ebî Süfyân'ın, ortak oldukları bir mal hakkında tartışmaları ve Velîd'in vali oluşuna güvenerek ona haksızlık etmeye çalışması üzerine Hz. Hüseyin'in Hilfu'l-fudûl tarzı bir oluşuma insanları çağıracağını söylemesi ve bunu duyan Abdullah b. Zübeyr, Misver b. Mahreme, Abdurrahman b. Osman b. Ubeydillah gibi sahâbîlerin Hz. Hüseyin'e destek vermeleri²¹ Hilfu'l-fudûl kavramının kullanımının ve bu tarz oluşumların Hz. Peygamber'den sonra da devam ettiğini göstermektedir.²²

Günümüzde uyuşturucu, sigara, alkol gibi zararlı alışkanlıklara müptela olanları bu alışkanlıklarından vazgeçirmeye çalışan kuruluşlara ve toplumda güzel hasletlerin yaygınlaşması, hak ve adaletin sağlanması için çaba gösteren, engellilere, mültecilere ve çevreye karşı duyarlılığı artırmaya gayret eden kurumlara yardımcı olmanın, mümkünse bu gibi yerlerde çalışarak katkıda bulunmanın ve gerekiyorsa yenilerini faaliyete sokmanın Hz. Peygamber'in sünnetine uygun erdemli davranışlardan olduğu söylenebilir.

2.2. Kâbe'nin Yeniden İnşasındaki Hakemliği

Hz. Peygamber'in herkese örnek olan erdemli davranışlarından biri de 35 yaşındayken,²³ neredeyse çatışmaya sebep olacak bir olayı uzlaşıyla sonuçlandırdığı Kâbe hakemliğidir.

Miladi 605 yılında Kureyşliler, yangın ve sel baskınlarından zarar gören Kâbe'yi yeniden inşa etmek istediler. Hz. Peygamber'in de amcası Abbas'la birlikte taş taşıyıp yardımcı olduğu tamirat sonucunda Kâbe yeniden inşa edildi. Ancak *Hacerülesved*'in yerine konması hususunda anlaşmazlık çıktı. Bu

²⁰ İbn Hişâm, *es-Sîre*, 340.

²¹ İbn Hişâm, *es-Sîre*, 133-134.

²² Muhammed Hamidullah, "Hilfü'l-fudûl", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 1998), 18/32.

²³ İbn Hişâm, *es-Sîre*, 182.

şereflil görevi hiçbir kabile başkasına bırakmak istemedi, hatta bu nedenle çatışmayı göze alanlar bile oldu.

Kureyşin ileri gelenlerinden Eb Ümeyye b. Muğire, şeybeoğulları kapısından ilk girenin hakem tayin edilmesini ve onun vereceği karara uyulmasını teklif etti. Teklif kabul edilip beklemeye başladılar. Kapıdan Hz. Muhammed'in (s.a.s.) girdiği görülünce orada bulunanlar "*İşte bu emn kişidir aramızda vereceği hükme razıyız* dediler. Hz. Peygamber (s.a.s.) de ridasını yere serdi ve *Hacerülesved'*i onun üzerine koydu, bütün kabile reislerinin örtünün bir kenarından tutmasını isteyerek hep birlikte örtüyü kaldırdılar sonra da *Hacerülesved'*i kendi elleriyle yerine yerleştirdi.²⁴ Böylece Hz. Peygamber'in bu adilane tutumuyla Kureyş arasında çıkmak üzere olan bir çatışmanın önüne geçilmiş oldu.

Bu örnekte olduğu üzere Hz. Peygamber güzel ahlakı, güvenilirliği ve dürüst kiřililđi sayesinde hak ve hukuk tanımayan müşrik bir toplumun güvenini kazanmış, aralarındaki anlaşmazlığa hakemlik yaparak çatışmanın önüne geçmiştir. Hz. Peygamber'in bu davranışı, başta gayrimüslim toplumlarda yaşayan Müslümanlar olmak üzere bütün Müslümanlar için örnek alınacak bir tutumdur. Hz. Peygamber'in müşrikler arasında hakem oluşundan hareketle hangi toplumda yaşarlarsa yaşasınlar Müslümanların haktan, adaletten ve dürüstlükten ayrılmamaları, insanların güvenini kazanarak toplumsal çatışma yerine toplumsal birlikteliğe önem vermeleri gerektiği söylenebilir.

2.3. Muâhât/Kardeşleştirme Projesi

Genel olarak dört çeşit kardeşlikten söz edilir. Bunlar; insanlık kardeşliği, kan kardeşliği, süt kardeşliği ve din kardeşliğidir.²⁵ İşlam dini, mensuplarını "*M'minler ancak kardeştirler*"²⁶ yeti gereğince din kardeşi olarak ilan etmiş ve din kardeşliğini diğer kardeşliklerden üstün tutmuştur.

Hz. Peygamber'in Medine'ye hicretinden sonra önündeki en önemli problemlerden birisi yeni İşlam toplumunu oluşturan toplulukların birbiriyle kaynaştırılması olmuştur. Esasen Mekkeliler ile Medinelilerin Akabe biatları ve Mus'ab b. Umeyr'in Medine'ye öğretici olarak gönderilmesi münasebetiyle temasları bulunmaktaydı. Ancak Medine iklimine bile alışmakta zorluk çeken Mekkeliler muhacirlerin²⁷ Medine'deki toplumla kaynaşmaları zaman alacaktı. Bu nedenle Hz. Peygamber'in, Medine'ye hicret ettiğinde ilk yaptığı işlerden

²⁴ İbn Hişâm, *es-Sîre*, 186-187.

²⁵ Saffet Köse, "Kardeşlik Hukuku (Fıkıh Boyutu)", *Kutlu Doğum Haftası "Hz. Peygamber Kardeşlik Ahlakı ve Kardeşlik Hukuku" Sempozyumu (21-22 Nisan 2012 Ankara)* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2013), 123.

²⁶ el-Hucurt (49) 10.

²⁷ Medine'ye hicret ettikten sonra hastalananlar için bk. İbn Hişâm, *es-Sîre*, 497.

birisi Mekkeli Muhacirlerle Medinelî Ensâr arasında kardeşleştirme (muâhat) projesini uygulamaya koymak olmuştur.²⁸ Cahiliye Araplarında da asabe sebeplerinden biri olarak kabul edilen kardeşleşme uygulaması bulunsa da²⁹ Hz. Peygamber'in faaliyete geçirdiği bu proje dünyada bir benzeri bulunmayan, din kardeşliğine dayalı özel bir kardeşleştirme hadisesidir.

Her ne kadar Hz. Peygamber'in Mekke döneminde de kendisi ile Hz. Ali, Hz. Hamza ile azatlısı Zeyd b. Harise, Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer ile Hz. Osman, Abdurrahman b. Avf ile Zübeyr b. Avvam, Abdullah b. Mes'ûd ile Ubeyde b. Hâris, Bilal-i Habeşî ile Mus'ab b. Umeyr, Sa'd b. Ebî Vakkâs ile Ebû Ubeyde b. el-Cerrâh, Ebû huzeyfe'nin azatlısı Sâlim ile Saîd b. Zeyd ve Talha b. Ubeydillah arasında kardeşlik akdi kurduğuna dair rivayetler varsa da³⁰ muâhat denildiğinde daha çok akla gelen ve yaygın olarak bilinen, daha kapsamlı ve işlevsel olması açısından Medine'ye hicretinden bir müddet sonra Bedir savaşından önce³¹ tesis edilen kardeşlik müessesesidir.

Bu uygulama, Medinelî Müslümanların çeşitli zorluk ve sıkıntılara katlanarak kendi yurtlarına sığınan Muhacirlere karşı gösterdikleri büyük bir fedakârlık örneğidir. Kabile asabiyetinin zirvede olduğu ve normal şartlarda Medine'de yaşayan toplulukların bile bir araya gelmesi imkânsız gibi görülürken Muhacirlerle Ensârı kaynaştırması, Hz. Peygamber'in toplumsal bütünlüğü sağlamadaki örnekliğinin en önemli göstergesidir. Bunun sonucunda Muhacir ve Ensâr tek vücut haline gelecek kadar birbirleriyle kaynaşmış ve bütünleşmiş, aralarında ortak bir kimlik oluşmuş ve zihniyet birliği sağlanmıştır. Bu da içteki ve dıştaki düşmana karşı bütünlüğü temin ederek İslam'ı yayma çalışmalarında Müslümanlara son derece yardımcı olmuştur.

Mekkeli muhacirlerle Medinelî Ensâr'ın kardeşlik öyküleri ise tarihte eşine rastlanamayacak bir örneklik teşkil etmektedir. Nitekim Ensâr'ın, malını, mülkünü varını yoğunu hatta ailesinden bir kısmını Mekke'de bırakıp hicret etmiş olan ve zor durumda kalan Mekkeli muhacir kardeşleriyle, sahip oldukları her şeyi paylaşma teklifinde buldukları rivayetlerde geçmektedir.³² Hz. Peygamber'in askeri seferler esnasında, iki manevi kardeşten birisini ordusuna alıp diğerini iki ailenin ihtiyaçlarını karşılaması için evde bıraktığı da zikredilmektedir.³³ Bununla birlikte muâhat, kardeşlerin birbirlerini sadece

²⁸ İbn Hişâm, *es-Sîre*, 433-435.

²⁹ Bk. Gencal Şenyayla, "İnsan-Şehir Entegrasyonu Bağlamında Muâhat (Kardeşleşme) Olayı", *Medeniyet İnsan ve Din*, ed. Kemal Göz - Mustafa Türkan (Ankara: Fecr Yayınları, 2018), 144.

³⁰ Ebû Ca'fer Muhammed b. Habib İbn Ümeyye b. Amr el-Haşîmi el-Bağdâdî İbn Habîb, *el-Muḥabber*, thk. Ilse Lichtenstadter (Beyrut: Dâru'l-Âfâkı'l-Cedîde, ts.), 70-71.

³¹ Ebû Abdillâh Muhammed b. Sa'd b. Men' İbn Sa'd, *et-Ṭabaḳâtü'l-kübrâ*, thk. Muhammed Abdülkâdir Atâ (Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1990), 1/184; İbn Habîb, *el-Muḥabber*, 75.

³² Buhârî, "Büyû", 1 (hadis no: 2048); Tirmizî, "Birr ve Sıla", 22 (hadis no: 1933).

³³ Bk. Muhammed Hamidullah, *İslam Peygamberi*, çev. Salih Tuğ (İstanbul: İrfan Yayıncılık, 1993), 1/182.

maddi anlamda desteklemelerinden ibaret de değildi. Kardeşler aynı zamanda manevi yönden de birbirlerine destek oluyorlardı. Hz. Ömer'in Ensar'dan olan kardeşi 'İtban b. Mâlik'le kendisi bulunmadığında Hz. Peygamber'den öğrendiklerini kendisine anlatması için sözleşmesi bunun güzel bir örneğidir.³⁴

Hz. Peygamber'in bu uygulaması, Müslümanların, zor ve sıkıntılı anlarında dayanışma, yardımlaşma ve sosyalleşmede nasıl bir tutum içerisinde olacaklarına ışık tutmaktadır. Dolayısıyla Hz. Peygamber'in kardeşleştirme projesi, tarihin sayfalarında yaşanmış ve bitmiş bir proje değildir. Günümüzde savaşlar, iç karışıklıklar, çeşitli sıkıntılar ve afetler neticesinde yurtlarını terk edip mülteci konumuna düşen milyonlara karşı "Ensar" olup kardeş olmada Rasûlullah'ın (s.a.s.) oluşturduğu kardeşlik projesinden alınacak çok dersler vardır.

3. Eğitim ve Öğretimde Birlik

Hz. Peygamber'in sosyal birlikteliği sağlamada üzerinde durduğu en önemli hususlardan birisi de eğitim ve öğretimde birliğin sağlanmasıdır. Çünkü aynı değerlere inanan kimselerin oluşturduğu toplumda birlik ve beraberliğin sağlanması hem daha kolay hem de daha kalıcı olacaktır. Bu nedenle Hz. Peygamber çok zor şartlar altında da olsa hem Mekke'de hem de hicretten sonra Medine'de tesis ettiği eğitim merkezleriyle eğitim ve öğretim yoluyla İslam toplumunu bütünleştirmeye gayret etmiştir.

3.1. İlk Eğitim-Öğretim Merkezi: Dâru'l-Erkam

İslam'da ilk eğitim merkezi örneği, Hz. Peygamber'in Mekke'de faaliyete geçirdiği Erkam'ın Evi anlamındaki Dâru'l-Erkam'dır. Dâru'l-Erkam, Hz. Peygamber'in Mekkeli müşriklerin baskı ve eziyetlerinden güvende olmak için kendi evini terk ederek ilk Müslümanların eğitim ve öğretilimi için oluşturduğu merkezin adıdır. İlk Müslümanlardan olan ve henüz yaklaşık 20 yaşlarında bulunan³⁵ Erkam b. Ebi'l-Erkam'ın aynı zamanda evi de olan bu merkez,³⁶ daha sonra Hz. Peygamber'in Medine'de oluşturacağı Suffe mektebinin Mekke'deki ilk nüvesinin adıydı.

Allah Rasûlü (s.a.s.) her alanda bizlere en ideal model ve örnek olduğu gibi, eğitim ve öğretim alanında da en ideal örnekleri bize sunan bir rehberdir.

³⁴ Bk. Ebû Ömer Cemaleddin Yûsuf b. Abdullah b. Muhammed el-Kurtubi İbn Abdilber, *Câmi'u beyâni'l-İlmi ve fazlih*, thk. Ebû'l-Eşbâl ez-Züheyrî (Riyad: Dâru İbnü'l-Cevzi, 1994), 1/456.

³⁵ Hayatı için bk. Ahmed b. Ali b. Hacer el-Askalânî İbn Hacer, *el-İşâbe fi temyizi's-şahâbe*, thk. Adil Ahmed Abdülmevcûd - Ali Muhammed Mu'avvid (Beyrut: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1994), 1/196-198.

³⁶ İbn Hacer, *el-İşâbe*, 1/197.

Bu nedenle Hz. Peygamber'in hayatında gerek Mekke'deki Daru'l-Erkam modelinden ve gerek Medine'deki Suffe mektebinden alacağımız çok önemli mesajlar vardır.

Hz. Peygamber'in o gün İslam'ın en azılı düşmanlarından olan Ebû Cehil ve Velîd b. Muğîre'nin yeğeni olan Erkam b. Ebi'l-Erkam'ın, Mekke'nin merkezi bir konumunda bulunan evini seçmesinde İslam'a davet ve insanları irşad etmedeki yöntem açısından örnek alınacak önemli dersler bulunmaktadır. Nitekim Hz. Peygamber'in izlediği bu stratejiyle, İslam'ın henüz başlangıç döneminde Mekkeli müşriklerin önde gelenlerinden ikisinin yeğeninin evini seçerek Mekkeli Müşriklerin dikkatlerini çekmemeye çalıştığı söylenebilir.

Aynı inancı ve düşüncüyü paylaşan insanları bir merkez etrafında birleştirmek, toplumsal dönüşümü sağlamak isteyen bütün hareketlerin öncelikleri arasındadır. Hz. Peygamber'in de şirk üzere olan Mekke toplumunda yaptığı ilk icraatlarından birisi, ilk inen ayetleri Müslümanlara kolayca ulaştırabileceği, stratejik bir konumda olan ve eğitim öğretime müsait bir mekânı barındıran, aynı zamanda kendisine inananları akli ve ruhi açıdan eğitebileceği bir merkez tesis etmek olmuştur.

Böyle bir merkezin eğitim ve öğretime sağlayacağı katkının yanı sıra kabilecilik anlayışının ön planda olduğu ve kabileler arası mücadelelerin sürdüğü bir toplumda 16 farklı kabileye mensup 45 kişiyi³⁷ aynı çatı altında toplayıp birlikte hareket etmelerine zemin sağlaması, Hz. Peygamber'in toplumsal birlikteliği sağlamadaki örnekliğini ortaya koymaktadır.³⁸

İslam tebliğinin ilk merkezi olan Erkam'ın evinde toplanan çekirdek kadroda erkekler kadar kadınların da aktif olarak bulunduğu görülmektedir. Dâru'l-Erkam'a devam eden 45 kişiden; 32'sinin erkek, 13'ünün kadınlardan oluşması, Hz. Peygamber'in toplumsal dönüşümde ve toplumsal birlikteliği sağlamada kadınlara verdiği değeri göstermesi açısından oldukça önemlidir.

Yine başta ev sahibinin yaşının yaklaşık 20, bu merkeze devam edenlerin yaş ortalamasının ise 25 olması, Hz. Peygamber'in gençlere de ne denli önem verdiğini göstermektedir. Hz. Peygamber'in örneğinde gençlere verilen bu değer, toplumsal değişimde ve toplumsal birlikteliği sağlamada sorumluluk sahibi gençlerin yetiştirilmesinin ve gençlere sorumluluk yüklenmesinin önemini vurgulaması açısından bizlere önemli mesajlar vermektedir.

³⁷ M. Asım Köksal, Hz. Peygamber'in Dâru'l-Erkam'a girmesinden önce oraya devam edenlerin sayısını 54, çıktıktan sonraki sayıyı ise 75 olarak verir. Bk. M. Asım Köksal, "Erkam'ın Evi II", *Diyanet Dergisi* 21/1 (1985), 27-29.

³⁸ Söz konusu isimler ve haklarındaki kısa bilgiler için bk. Muhammed Emin Yıldırım, *Nebevî Eğitim Modeli Dari'l-Erkam Vahyin Nuzül Sürecinde Şahsiyet Eğitimi* (İstanbul: Siyer Yayınları, 2016), 69-83.

3.2. Suffe Mektebi

Hz. Peygamber'in Medine'ye hicret ettiğinde ilk kurduğu müesseselerden birisinin Suffe mektebi olması da Hz. Peygamber'in eğitim-ğretim merkezli toplum inşasına güzel bir örnektir.

Hz. Peygamber, zamanla 400'e yakın³⁹ öğrencinin öğrenim grdđđ bu mektepten ilim ve irfan alarak aynı değerlere sahip bir şekilde yetişen sahbileri evre bölgelere göndermek suretiyle Medine merkezde sağlanan birlik ve beraberlik şuurunu, İslam coğrafyasında yaşayan diğer bölge halkları arasında da sağlamaya çalışmıştır.

Bugün Balkanlar'dan Anadolu'ya, Kafkasya'dan Afrika'ya, Orta Asya'dan Doğu Asya'ya uzanan geniş coğrafyada yaşayan Müslümanların dini inanç ve ibadet hayatlarından, kültürel yaşamlarına varıncaya kadar aynı ritüellere ve ortak değerlere sahip olmaları, Hz. Peygamber'in Suffe mektebinde yetiştirdiği ve zamanla Hicaz'dan, Anadolu'ya, Irak'tan Mısır'a, şam'dan Kuzey Afrika'ya kadar çok farklı bölgelere yerleşen sahbiler sayesinde olmuştur.⁴⁰ Dolayısıyla Müslümanların birlik ve dirliğinin bozulduğu ve buna etki eden zararlı ve ayrıştırıcı akımların yaygınlaştığı günümüzde yeniden vahdetin sağlanabilmesi için Hz. Peygamber'in birleştirici ve bütünleştirici eğitim ve ğretim modeline daha çok ihtiyaç duyulmaktadır.

4. Kültürel Birlik

Sosyal birliği sağlayan hususlardan biri de toplumları şekillendiren kültürel unsurlardır. Hz. Peygamber hem yaşantısıyla hem de yapmış olduğu tavsiyeleriyle çeşitli ırklara ve milletlere mensup insanların ortak yaşam biçimlerini ve kültürlerini oluşturacak bir yapı da kurmaya çalışmıştır. Bu amaçla yemeden içmeye, giyinmeden yatmaya, oturmadan kalkmaya, tuvaletten banyoya, cami, sokak, arşı, cemiyet adabına ve mimariye varıncaya kadar neredeyse hayatın her anına ve her alanına hitap eden prensipler koymuş, böylece fiili tevrs yoluyla çeşitli coğrafyalarda yaşayan Müslümanlar arasında ortak bir kültürün oluşmasına öncülük etmiştir.

Her toplumun kendine özgü gelenek ve göreneklere olsa da bugün dahi Endonezya'dan Fas'a, in'den Adriyatik'e, Tanzaya'dan Tataristan'a kadar Hz. Peygamber'in sünnetlerini uygulayan Müslüman toplumlarda Hz. Pey-

³⁹ Mustafa Baktır, "Suffe", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 2009), 37/470.

⁴⁰ Sahâbenin yerleşim yerleri için bk. Abdülcelil Alpkıray, *Sahâbenin Yerleşim ve Vefat Yerleri* (Kayseri: Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans, 2005).

gamber'in tesis ettiği bu ortak kültürü teneffüs etmek mümkündür. Hz. Peygamber ve hadisleri üzerinde araştırma yapan birçok Batılı araştırmacı da bu hususu hayretle dile getirmektedir.⁴¹

Toplumları kaynaştıran hususlardan birisi de ortak eğlence kültürüdür. Hz. Peygamber Medine'ye hicret ettiğiinde, öteden beri cahiliye Araplarının her yıl iki defa eğlenip kutlama yaptıkları günlerin yerine Kurban ve Ramazan bayramlarını ikame etmiş,⁴² Allah'a şükür olarak kılınacak bayram namazlarını da musallâ/namazgâh denilen geniş bir alanda kadın-erkek, yaşlı-genç herkesin katılabileceği bir mekanda kılarak toplumun her kesiminden insanın birlik şuurunu teneffüs etmelerini sağlamıştır.⁴³

5. Siyasi Birlik

5.1. Evs ve Hazrec'i Uzlaştırması

Hz. Peygamber Medine'ye hicret etmeden önce Medine'de şehrin iki büyük kabilesi Evs ve Hazrec arasında şehirde yaşayan Yahudilerin de kışkırtmalarıyla yüz yılı aşkın bir husumet, kan davası ve düşmanlık hüküm sürmekteydi ve her iki kabilenin de ileri gelenlerinin öldüğü Bu'âs savaşının üzerinden henüz beş yıl geçmişti.⁴⁴

Birlik ve dirliğini sağlayamayan bir toplumun İslam'ın yüce değerlerini sahiplenmesi, bu uğurda canla başla mücadele etmesi ve Mekkeli muhacirlere sahip çıkması düşünülemezdi. Bu nedenle Hz. Peygamber öncelikle, ileride hicret yurdu olacak Yesrib halkının çoğunluğunu oluşturan Evs ve Hazrecileri İslam'a davet etmiş onlar da Akabe'de görüştüğü Hz. Peygamber'in (s.a.s.) çağırısına büyük bir istekle sarılıp Müslüman olmuşlardı.⁴⁵ Evs ve Hazreciler daha sonra ise "Ensar" adıyla anılarak Medine'deki İslam toplumunun en şerefli iki kesiminden birini oluşturmuştur.

⁴¹ Mehmet Görmez, "Klasik Oryantalizmi Hadis Araştırmalarına Sevk Eden Faktörler Üzerine", *İslamiyât* 3/1 (2000), 18-24.

⁴² Süleyman b. Eş'as es-Sicistânî Ebû Dâvûd, *Sünen-i Ebî Dâvûd*, thk. Şu'ayb el-Arnâvûd (Beyrut: Dâru'r-Risâle el-'Âlemiyye, 2009), "Salât", 245 (hadis no: 1134); Nesâî, "İdeyn", 1 (hadis no: 1556).

⁴³ Hz. Peygamber dönemindeki bayram kutlamaları ve eğlenceler için bk. Nebi Bozkurt, *Hadis'te Folklor Eğlence* (İstanbul: Marmara İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 1997), 69-73; İbrahim Sarıçam, *Hz. Muhammed ve Evrensel Mesajı* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2004), 322-324; İrfan Küçükköy, *Peygamber Şehri Medine-i Münevvere* (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı, 2013), 229.

⁴⁴ İbn Sa'd, *Tabakât*, 4/384.

⁴⁵ Akabe Biatlarıyla ilgili geniş bilgi için bkz. İbn Hişâm, *es-Sîre*, 372-388, 392-403; İbn Sa'd, *Tabakât*, 1/219-223.

5.2. Medine Sözleşmesi

Medine'de Evs ve Hazreclilerin yanısıra Arapların nüfusuna yakın bir sayıda Yahudi nüfus da yaşamaktaydı. Hıristiyan ise yok denecek kadar azdı.⁴⁶ Yahudiler Benû Kaynuka, Benû Nadîr ve Benû Kureyza olmak üzere üç ana kabileden oluşmaktaydı.⁴⁷ Muhtemelen aralarında bir sürtüşme olacak ki Benû Kureyza Evslilerle diğerleri ise Hazreclilerle ittifak halindeydi.⁴⁸

Medine'de şehirde yaşayan bütün halkları kapsayıcı bir yönetim yoktu. Zaten Evs ve Hazrecliler birbirleriyle düşman olarak yaşamaktaydı. Yahudi kabileleri arasında da bir husumetin olduğu Benû Kureyzâlıların Evslilerle birlikte hareket etmelerinden anlaşılmaktadır. Dolayısıyla Medine'de kabilecilik anlayışı içerisinde her kabile kendi bölgesinde ve kendi kabile reislerinin yönetiminde idare edilmekteydi. Bununla birlikte Hz. Peygamber Medine'ye gelmeden önce Hazreclilerin, daha sonra münafıkların reisi olarak anılacak olan Abdullah b. Übey b. Selül'ü kral ilan edecekleri de rivayet edilmektedir.⁴⁹

Her ne kadar Hz. Peygamber, Akabe Biatlarında, temsilci/nakîb seçerek ve yeni dinin öğretilerini kendilerine anlatması için öğretici göndermek suretiyle Evs ve Hazreclileri, ayrıca Muâhât anlaşmasıyla Muhacir ve Ensârı yakınlaştırmışsa da henüz tam bir bütünlük ve dayanışma sağlanamamış ve şehirde yaşayan Yahudi toplumuyla da herhangi bir anlaşma yapılmamıştı. Bu nedenle başta Rasûlullah'a (s.a.s.) tabi olan mü'minlerin kendi aralarında ve şehirde yaşayan gayrimüslimlerle uyum içerisinde yaşamalarını sağlayacak bir anlaşmaya gerek duyulmaktaydı. Çünkü Medine'de halkların uyum içerisinde ve birlikte yaşamalarına katkı sunacak bu adımla Hz. Peygamber, İslam'ın istikbalini güvence altına almak istiyordu.

Muhammed Hamidullah'ın yeryüzünde bir devletin vazettiği ilk yazılı anayasa olarak nitelendirdiği Medine Sözleşmesi, hicretin ilk yılında yürürlüğe girmiştir. 47 maddeden oluşan bu sözleşmede ilk 23 madde Müslümanlarla ilgili hususları, 24-47 arasındaki maddeler ise Yahudilerle ilgili hususları içermektedir.⁵⁰

Hz. Peygamber bu anlaşmayla kabilecilik anlayışını önemli ölçüde törpüleyerek daha ikinci maddede İslam milliyetini yani ümmet bilincini yerleştirerek Medine şehir devletinin kurucu unsurları olan Müslümanlar arasındaki toplumsal birlikteliği sağlamayı amaçlamış ve bunda da başarılı olmuştur.

⁴⁶ Hamidullah, *İslam Peygamberi*, 1/183, 185.

⁴⁷ Bkz. Hamidullah, *İslam Peygamberi*, 1/184.

⁴⁸ İbn Hişâm, *es-Sîre*, 461.

⁴⁹ İbn Hişâm, *es-Sîre*, 494.

⁵⁰ Ayrıntılı bilgi için bkz. Hamidullah, *İslam Peygamberi*, 1/188-210.

Birlikteliği sağlarken de Müslümanlar arasında farklılık gözetmemiştir. Bununla birlikte anlaşmaya bağlı kaldıkları sürece İslam toplumunda yaşayan Yahudilere adaletle muamele edileceği de teminat altına alınmıştır.

Hz. Peygamber'in "ümme" bilinciyle Müslümanlar arasında ve ortak sınırlar ve müşterek yaşam anlayışıyla İslam toplumuyla beraber yaşayan diğer inançlara mensup halklarla kurduğu birliktelik modelinden, günümüzde ırkçılık, mezhep taassubiyeti, hoşgörüsüzlük, tahammülsüzlük ve aşırılık nedeniyle birbirine ötekileşen, birbirini ayırtıran ve nihayetinde birbirini düşman olarak gören anlayışın alacağı birçok mesaj vardır.

6. İdari Birlik

6.1. Nakıbler Tayin Etmesi

Hz. Peygamber ilahi ikaz gereği tevhîd çağrısına önce akrabalarından başlamış sonra da Mekke'de yaşayan diğer topluluklarla devam etmişti. Mekkelilerin şiddetle ve baskıyla karşılık vermelerine rağmen tevhîd mücadelesinden vazgeçmemiş aksine halkı daha da genişleterek Mekke dışında yaşayan topluluklara da bu mesajı ulaştırma gayretinde olmuştur. Mekke'de Kâbe'nin bulunması ve bu nedenle çevre bölgelerde yaşayan kabilelerin hac maksadıyla Mekke'ye gelmeleri Hz. Peygamber'in tevhîd çağrısını diğer toplumlara ulaştırması için büyük bir imkân sağlamıştır. Hz. Peygamber bu imkânı değerlendirerek birçok yabancı kabile temsilcisine İslam'ı ve tevhidi anlatmış fakat istediği sonucu elde edememiştir.⁵¹ Son olarak Akabe mevkiinde Medine'den gelen Hazrec kabilesine mensup altı kişilik küçük bir gruba İslam'ı anlatmış ancak bu defa eli boş çıkmamıştır.⁵²

Medineli bu altı genç yeni dinleri hakkında çok fazla malumat sahibi olmasalar da Medine'ye döndüklerinde tevhîd mesajını etrafındakilere yaymışlar ve ertesi sene 10'u Hazrec'li ikisi de Evs'li olmak üzere 12 kişilik bir grupla yine hac mevsiminde Mekke'ye gelmişler ve Hz. Peygamber'e sadakat yemini etmişlerdi. Ayrıca Hz. Peygamber'den İslam'ı öğretmesi için bir öğretici göndermesini istemişler Hz. Peygamber de bu görev için Mus'ab b. Umeyr'i seçerek Medine'ye göndermişti.⁵³

Mus'ab b. Umeyr'in bir yıllık zorlu çalışması meyvesini vermiş ve Medine'de Araplar arasında İslam'ın girmediği bir ev neredeyse kalmamıştır. Medineli sözleştikleri üzere Akabe'de Hz. Peygamberle üçüncü kez, bu sefer 71'i erkek 2'si kadın olmak üzere 73 kişilik daha kalabalık bir heyetle buluş-

⁵¹ İbn Hişâm, *es-Sîre*, 366-370.

⁵² İbn Hişâm, *es-Sîre*, 371-372.

⁵³ İbn Hişâm, *es-Sîre*, 373-376.

muş ve Hz. Peygamber'e kendisini canları pahasına da olsa koruyup kollayacaklarına dair söz vermişlerdi.⁵⁴ İşte bu buluşmada Hz. Peygamber Hazreclilerin dokuz boyu için 9 başkan/nakîb, Evslilerin üç boyu için de 3 başkan belirlemiş ayrıca Hazrec kabilesine mensup Es'ad b. Zürâre'yi de bir çeşit devlet başkanı vekili gibi Nakîbu'n-nukabâ olarak tayin etmiştir.⁵⁵

Hz. Peygamber'in bu siyasetinden çıkarılacak önemli mesajlar vardır. Öncelikle Hz. Peygamber, Mus'ab b. Umeyr'i Medine'ye öğretici olarak göndererek Medineliler'in tevhîd mesajını özümsemelerini sağlamaya ve tevhîd mesajı etrafında birleşerek öteden beri iki ana kabile arasında cereyan eden sürtüşmeyi asgari düzeye indirmeye, her kabileden bir temsilci ve bütün kabileleri temsilen bir temsilci tayin etmek suretiyle de hicret yurdu olacak Medine'de yaşayan halkların birlik ve beraberliğini sağlamaya çalışmıştır.

Ayrıca Hz. Peygamber'in bu siyaseti bize, sağlam karakterli, bilen ve bildiğini yaşayan Mus'ab'ların manevi değerlerle toplumu inşa edebileceklerini ve toplumda birliği ve bütünlüğü sağlayabileceklerini de göstermektedir.

6.2. İdarede İşi Ehline Vermesi

Bazen toplumlarda birlik ve dirliği bozan nedenlerden birisi, basiretsiz ve işin ehli olmayan kimselerin idareci olmasıdır. Hz. Peygamber'in; "*Üç kişi yolculuğa çıktığında içlerinden birisini başkan seçsinler.*"⁵⁶ buyruğu, üç kişilik küçük bir grup bile olsa toplumların birlik ve beraberliklerinin ancak üzerinde uzlaştıkları bir yönetici etrafında kenetlenmesiyle sağlanabileceğini göstermektedir.

Hz. Peygamber'in idari bütünlüğü sağlamadaki en önemli prensiplerinden birisi de işi ehline vermesiydi. Nitekim onun, idareci seçimiyle ilgili; "*İş, ehil olmaya verildi mi kıyâmeti bekle!*"⁵⁷ sözü bir yönetici etrafında toplumsal bütünlük oluşturulmak isteniyorsa bunun basiretsiz ve işin ehli olmayan idareciler tarafından sağlanamayacağına işaret etmektedir. Hz. Peygamber'in bir yere yönetici gönderdiğinde veya bir kimseye idari bir görev verdiğinde bu

⁵⁴ İbn Hişâm, *es-Sîre*, 379-380.

⁵⁵ Nakîbler ve isimleriyle ilgili bilgi için bk. İbn Hişâm, *es-Sîre*, 383-384. Ayrıca bk. Gülgün Uyar, "Nakîb", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 2006), 32/321.

⁵⁶ Ebû Dâvûd, "Cihâd", 87 (hadis no: 2608).

⁵⁷ Buhârî, "İlm", 2 (hadis no: 59); Ahmed b. Muhammed b. Hanbel eş-Şeybânî Ahmed b. Hanbel, *Müsnedü'l-İmâm Ahmed b. Hanbel*, thk. Şu'ayb el-Arnâvûd vd. (Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 2001), 14/343.

prensibe sıkı sıkıya bağlı olduğu o dönemle ilgili nakledilen rivayetlerden anlaşılmaktadır.⁵⁸ Hz. Peygamber zamanında, yöneticilerden kaynaklanan sebeplerden dolayı toplumsal kargaşanın meydana gelmemesi de bunu destekler niteliktedir.

7. İktisadi Birlik

7.1. Medine Çarşısı

Hz. Peygamber, Medine’de Mescid-i Nebevî’nin inşâsı, Muhâcir ve Ensar arasındaki muâhât akdi, Müslümanların nüfus sayımı ve Medine’de yaşayan gayrimüslim toplumla yaptığı anlaşmadan sonra icra ettiği işlerden en dikkat çekici olanı, Müslümanların sözünün geçtiği, İslamî kuralların uygulanacağı, haksız kazancın olmadığı bir Pazar kurmak olmuştur. Zira hali hazırda Medine’de Benî Kaynuka’ Yahudilerinin mahallesinde bir pazar vardı ve bu pazar Müşrik ve Yahudi tacirlerin kontrolü altındaydı.⁵⁹

Medine İslam toplumunda dini, siyasi ve sosyal birlikteliği sağlayan Hz. Peygamber İslam toplumunu Yahudilerin tekelinden kurtaracak, Müslümanların rekabet gücünü ortaya koyacak, Müslümanları maddi anlamda da бүтүнleştirecek bir adım atarak Medine pazarını kurmuş fakat bu adımı, mevcut düzeni yürütenler tarafından hoş karşılanmamıştı. Nitekim Yahudi cemaatinden Ka’b b. Eşref, bu rakip pazarın kendi hegemonyalarını ortadan kaldıracığını düşünerek Hz. Peygamber’in kurduğu çadırın iplerini keserek sabote etmişti.⁶⁰

Bunun üzerine Hz. Peygamber pazarı daha stratejik ve merkezî bir konuma taşıyarak Mescid-i Nebevî’ye ve Medine’ye giriş çıkış yollarının kesişim noktalarına yakın bir yere nakletti ve üç önemli kural koydu. *“İşte bu sizin pazarınızdır. Pazarda vergi alınmayacak,⁶¹ pazarda kimsenin belli bir yeri olmayacak”⁶²* Hz. Peygamber’in *“İşte bu sizin pazarınızdır.”* diyerek söz konusu pazarın müdahalesiz doğal seyir ile fiyatlara herkesin rıza göstereceği bir pazar olacağına; *“Pazarda vergi alınmayacak”,* diyerek müteşebbisin teşvik edileceğine ve fiyatların düşük olması sebebiyle iktisadi faaliyetin önünün kesilme-yeceğine; *“Pazarda kimsenin belli bir yeri olmayacak”* sözüyle de de pazar yerinde

⁵⁸ Hz. Peygamber’in yönetici seçiminde gözettiği ilkeler için bk. Şehba Yazıcı, “Hz. Peygamber Döneminde Âmillik”, *İslam Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 3 (2018), 56-61.

⁵⁹ Ebû Zeyd Ömer b. Şebbe Zeyd b. Ubeyde b. Rayta el-Basrî İbn Şebbe, *Târîhu’l-Medîne*, thk. Mahmûd Şeltût (Cidde, 1979), 1/304; Nûruddîn Ebû’l-Hasen Ali b. Abdillâh b. Ahmed el-Hasenî Semhûdî, *Vefâu’l-vefâ bi ahbâri dâri’l-Muştafâ* (Beyrut: Dâru’l-Kütübî’l-İlmiyye, 1998), 2/256.

⁶⁰ Semhûdî, *Vefâu’l-vefâ*, 2/257.

⁶¹ İbn Mâce, “Ticârât”, 40 (hadis no: 2233); Ebû Bekr Ahmed b. Amr b. ed-Dâhhâk İbn Ebî Âsım, *el-Âhâd ve’l-meşânî*, thk. Bâsim Faysal Ahmed (Riyad: Dâru’r-Râye, 1991), 3/454.

⁶² İbn Şebbe, *Târîhu’l-Medîne*, 1/304; Semhûdî, *Vefâu’l-vefâ*, 2/257.

köşe başlarını kapıp rant sağlayanların önünün kesileceğine işaret ettiği söy-
lenebilir.⁶³

Hz. Peygamber, tesis ettiği İslamî pazarla ve koyduğu bu üç temel kuralla toplumda ekonomik nedenlerle baş gösterecek huzursuzlukları, haksız rekabet sonucu oluşacak husumetleri, tekelleşmenin getireceği gelir dağılımı den-
gesizliğini önleyerek ekonomiyi, toplumu ayrıştıran bir araç olmaktan çıkarak mutluluk ve refahı tüm topluma yayma aracı olarak kullanmıştır.

Günümüzde zengini daha zengin, fakiri daha da fakir yapan,⁶⁴ ahlaki değerleri hiçe sayan tekelci ve rantçı kapitalist sistemin yol açtığı ekonomik sorunlar, başta toplumun çekirdeğini oluşturan aile müessesesindeki birlik ve bütünlüğü etkilemesinin yanında sosyal bütünlüşmeyi de olumsuz yönde etkilemektedir. Bu nedenle Nebvî esaslardan hareketle; konjonktüre göre renk almayan, tekelleşmenin olmadığı, tamamen bağımsız, ahlaki değerleri öncelleyen İslamî ekonomik yapıya her zamankinden daha çok ihtiyaç duyulmaktadır.

8. Hz. Peygamber'in Birlik ve Beraberliği Bozmaya Çalışanlara Karşı Aldığı Tedbirler

8.1. Mescid-i Dırâr'ı Yakıp Yıkması

Hz. Peygamber Medine'ye hicret etmeden önce Hazretcliler Abdullah b. Übey b. Selül'ü kral ilan etmek üzereydiler. Allah Rasûlü'nün Medine'ye gelmesiyle İbn Übey'in hayalleri suya düşmüş oldu. Bununla birlikte İbn Übey, Hz. Peygamber'e karşı içten içe büyüyen bir nefretle ve ikiyüzlü tavırlar sergileyerek Medine'de yaşamını sürdürmeye devam etti.

Münafıkların reisi olarak bilinen İbn Übey'in dayısının oğlu Ebû Âmir Amr b. Sayfî er-Râhib de Hz. Peygamber'in Medine'ye hicretini hazmedemiş ve yanındaki bazı kimselerle Mekke'ye göç etmişti. Mekke fethedilince Tâif'e, Tâif de alınınca şam'a kaçmıştı.⁶⁵ Bununla birlikte Medine'deki münafıklarla da irtibatını kesmeyen Ebû Âmir, onlardan Müslümanların birlik ve beraberliğini bozmak maksadıyla bir mescit inşa etmelerini istemiş münafıklar da Kuba Mescidinin yakınlarında bir mescit inşa ederek ibadetlerini orada

⁶³ Hz. Peygamber'in ekonomik düzenlemeleri için bk. Sarıçam, *Hz. Muhammed ve Evrensel Mesajı*, 309-313.

⁶⁴ Merkezi İngiltere'de bulunan Oxfam grubu tarafından yapılan araştırmaya göre dünyada en zengin yüzde 1'lik dilime girenlerin serveti, geri kalan yüzde 99'luk kesimin servetine eşit. Bk. Mahmut Bozan, "Yoksulluk Algısına Farklı Bir Bakış", *Bartın Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi* 8/15 (2017), 391. Ayrıca bk. Emin Emin, *Küresel Adaletsizlik: Dünya Yoksulluk ve Eşsizlik Raporu 2018* (İNSAMER, 2018).

⁶⁵ Ebû Ömer Cemaleddin Yûsuf b. Abdullah b. Muhammed el-Kurtubi İbn Abdilber, *el-İstîcâb fi ma'rifeti'l-aşhâb*, thk. Ali Muhammed Bicâvî (Beyrut: Dâru'l-Cil, 1992), 1/380-381.

yapmaya başlamış ve Kuba mescidinden kopmuşlardı.⁶⁶ Bununla da yetinmeyen münafıklar faaliyetlerini meşrulaştırmak için Hz. Peygamber'e gidip gerçek niyetlerini gizleyerek ve çeşitli bahaneler öne sürerek bir mescit yaptıklarını belirtmiş ve açılışını da kendisinin yapmasını istemişlerdi. Fakat Hz. Peygamber Tebük savaşına hazırlık yapıldığını dolayısıyla yoğun olduğunu belirterek bu açılışa katılmamıştı.⁶⁷

Hz. Peygamber Tebük gazvesinden dönerken Medine yakınlarındaki Zû Evân denilen bir yerde konakladı. Bunu haber alan münafıklar Hz. Peygamber'i mescitlerine davet ettiler. Bu sırada münafıkların niyetlerini açığa çıkaran ve mescidin yapılış gayesini ortaya koyan Tevbe Sûresi'ndeki 107-110. âyetler nazil oldu.⁶⁸ Söz konusu âyetlerde bu mescidin küfre dayalı, Müslümanlar arasında ayrılık tohumlarını ekmek için ve Allah ve Resûlü'ne karşı savaşanların üs edinmeleri masadıyla kurulmuş zararlı bir mescit (mescid-i dırâr) olduğu bildirilmekte, Münafıkların bizim bunu yaparken iyilikten başka hiçbir kastımız yoktu şeklindeki söylemlerinin de açık bir yalan olduğu beyan edilmektedir.

Bunun üzerine Hz. Peygamber bir kaç sahâbîyi o mescidi ortadan kaldırmakla görevlendirdi. Onlar da Mescid-i Dırâr'ı yakıp yıktılar.⁶⁹ Böylece Medine'de Müslümanlar arasında bölünmeye sebep olabilecek bir merkez ortadan kaldırılmış oldu.

Hz. Peygamber'in aldığı bu sert tedbir, toplumsal birlikteliği bozan komplo merkezlerinin mescit/cami görünümünde de olsa hoş karşılanamayacağını göstermekte ve bu tür merkezlere hiçbir şekilde izin verilmeyeceğine dair bir delil teşkil etmektedir. Buradan hareketle sadece mescitlerin değil, farklı amaç ve ad altında kurulan fakat toplumu bölen, nefreti ve şiddeti körükleyen her türlü zararlı kurum ve kuruluşun faaliyetine son vermenin Nebvî bir hareket olduğu söylenebilir.⁷⁰

Bu hâdise bize, bilerek veya bilmeyerek Müslümanlara zarar vermeyi hedefleyen bir hareket ve kurum içinde bulunmanın Müslüman işi değil, münafık işi olduğunu da göstermektedir. Yine bu hâdise, çıkarıcıların, bozguncuların, din istismarcılarının ve illegal örgütlerin başta en kutsal yerlerden camiler olmak üzere her şeyi kullanabileceklerini gözler önüne sermektedir.

⁶⁶ Muhammed b. Yûsuf eş-Şâmî Salihî, *Sübülü'l-hüdâ ve'r-raşâd fi sîreti Hayri'l-`ibâd ve zikri fezâilîhî ve a`lâmi nübüvvetihî ve e`fâlihî ve ahoâlihî fi'l-mebdei ve'l-me`âd*, thk. Adil Ahmed Abdülmevcûd - Ali Muhammed Mu'avvid (Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1993), 5/470.

⁶⁷ Ebû Bekr Ahmed b. el-Hüseyn b. Ali el-Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve ve ma`rifetu ahoâli şâhîbî's-Şerîfa*, thk. Abdülmü'tî Kal'acî (Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1998), 5/259-260.

⁶⁸ Beyhakî, *Delâil*, 5/260.

⁶⁹ İbn Hişâm, *es-Sîre*, 1043.

⁷⁰ Konuyla ilgili değerlendirmeler için bk. M. Said Ramazan Bûtî, *Fıkhû's-Siyre Peygamberimiz (a.s.)'in Uygulamasıyla İslam*, çev. Ali Nar - Orhan Aktepe (İstanbul: Selam Yayınları, 1984), 418-423.

Sonuç

Hz. Peygamber 23 yıllık nübüvvet hayatında insanları tevhîd inancına çağırđıđı gibi çeşitli uygulamalarıyla da bozulan toplumsal yapıyı ıslah etmeye çalışmıştır. Onun toplumsal birlikteliği tesis etme çerçevesinde yapmış olduğu bu uygulamalarında inananlar için güzel örnekler bulunmaktadır.

Hz. Peygamber'in hayatını; nübüvvet öncesi, nübüvvet sonrası Mekke dönemi ile Medine dönemi olmak üzere üç kısımda değerlendirmek mümkündür. Mekke döneminde, gönderilme amacına uygun olarak toplumsal birliğin de mihenk taşı olan tevhîd çağrısına, öncelikle yakın akrabalarından başladığı sonra da giderek halkayı genişlettiği görülmektedir. İkinci olarak yaptığı en önemli icraat ise tebliğ ettiği dinin öğretilerinin öğrenileceği ve Müslümanların kaynaşmalarını sağlayacak bir merkezin tesisi olmuştur. Bu ise eğitim faaliyetine verdiği değeri ve eğitim merkezlerinin toplumsal bütünlüğü sağlamadaki önemini göstermektedir. Medine'ye ilk hicret ettiğinde Mescid-i Nebvî'nin bitişinde Suffe mektebini oluşturmaları da bunu göstermektedir.

Yeryüzü Allah'a ibadet edilecek yerler olarak nitelense de Hz. Peygamber, Mekkeli müşriklerin takibinden kurtulur kurtulmaz Medine'ye hicret yolunda uğradığı Kuba'da bir mescidin temelini atarak ve Medine'ye varır varmaz, başını sokacağı bir evden önce Mescid-i Nebvî'nin yerini tayin edip inşasına başlayarak zengin-fakir, yerli-göçmen, yönetici-yönetilen, yaşı-geç, erkek-kadın kısacası bütün mü'minlerin zaman ve mekân birlikteliğini sağlayarak "vahdet" şuurunu canlı tutmuştur.

Hz. Peygamber'in, nübüvvet öncesi dönemde Hilfu'l-fudûle üyeliğini ve Kabe'nin yeniden inşasındaki rolünü dikkate aldığımızda onun, kim olursa olsun haksızlık karşısında duranlarla beraber durduğunu ve anlamsız çekişmeler nedeniyle sosyal çatışmaya dönüşecek durumlarda uzlaşmacı kişiliğiyle ön plana çıktığını söyleyebiliriz. Medine döneminde Muhacirler ile Ensar arasında oluşturduğu kardeşlik bağları ise İslam kardeşliği bilincini yerleştirerek toplumsal kaynaşmaya zemin hazırlamıştır.

Yine Medine'de aynı atadan geldikleri halde öteden beri birbirleriyle savaşıp çekişen Evs ve Hazrec kabilelerini uzlaştırmaları ayrıca Medine'de yaşayan Yahudi toplumunu da dikkate alarak bir devlet başkanı sıfatıyla Medine halkları arasında kurucu devlet sözleşmesine imza atması toplumsal birlikteliğe verdiği önemi göstermektedir.

Hz. Peygamber'in Medine'ye hicret ettiğinde Yahudilerin tekelinde olan pazara karşın haksız kazancın ve tekelleşmenin olmadığı müstakil bir pazar kurması ise ekonomiyi toplumu ayırıştırıcı bir unsur olmaktan çıkarıp Müslümanların rekabet gücünü ortaya koyabilecekleri bir faaliyet olarak değerlendirilebilir.

Sonuç olarak Hz. Peygamber'in elindeki imkân ve gücü nispetinde toplumun ihtiyaçlarını ve önceliklerini dikkate alarak, tedrici bir şekilde toplumsal bütünlüğü sağlamaya çalıştığı anlaşılmaktadır.

Günümüzde genel olarak insanlık ve özellikle de dünyanın çeşitli yerlerinde yaşayan Müslümanlar büyük buhranlar içerisinde bulunmaktadır. İslam topraklarının işgali, gayrimüslim devletlerde azınlık olarak yaşayan Müslümanların durumu, İslam ülkelerindeki siyasi istikrarsızlıklar, zihinsel bölünmüşlükler, toplumsal ayrışmalar, ekonomik sıkıntılar ve uluslararası göç ve mülteci sorunları, Müslümanların karşı karşıya kaldıkları önemli problemler olarak karşımızda durmaktadır. Hz. Peygamber'in zayıf ve güçlü olduğu durumlarda izlediği stratejiler ve uyguladığı yöntemler bütün bu problemleri aşmada Müslümanlara yol gösterici olacaktır.

Kaynakça

- Ahmed b. Hanbel, Ahmed b. Muhammed b. Hanbel eş-Şeybânî. Müsnedü'l-İmâm Ahmed b. Hanbel. thk. Şu'ayb el-Arnâvûd vd. 50 Cilt. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 2001.
- Alpkıray, Abdülcelil. Sahâbenin Yerleşim ve Vefat Yerleri. Kayseri: Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans, 2005.
- Baktır, Mustafa. "Suffe". Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi. 37/469-470. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 2009.
- Beyhakî, Ebû Bekr Ahmed b. el-Hüseyn b. Ali. Delâilü'n-nübüvve ve ma'rifetu ahvâli şâhibi's-Şerî'a. thk. Abdülmü'tî Kal'acî. 7 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1998.
- Beyhakî, Ebû Bekr Ahmed b. el-Hüseyn b. Ali. es-Sünenü'l-kübrâ. thk. Muhammed Abdülkadir Atâ. 10 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 2003.
- Bozan, Mahmut. "Yoksulluk Algısına Farklı Bir Bakış". Bartın Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi 8/15 (2017), 389-409.
- Bozkurt, Nebi. Hadis'te Folklor Eğlence. İstanbul: Marmara İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 1997.
- Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâil. el-Câmi'u'l-müsnedü's-şâhîhu'l-muhtaşar min umûri Rasûlillâh ve sünenihî ve eyyâmih. thk. Muhammed Züheyr b. Nâsir. 9 Cilt. Beyrut: Dâru Tavkî'n-Necât, 2001.
- Bûtî, M. Said Ramazan. Fıkhü's-Siyre Peygamberimiz (a.s.)'in Uygulamasıyla İslam. çev. Ali Nar - Orhan Aktepe. İstanbul: Selam Yayınları, 1984.
- Ebû Dâvûd, Süleyman b. Eş'as es-Sicistânî. Sünen-i Ebî Dâvûd. thk. Şu'ayb el-Arnâvûd. 7 Cilt. Beyrut: Dâru'r-Risâle el-'Âlemiyye, 2009.
- Emin, Emin. Küresel Adaletsizlik: Dünya Yoksulluk ve Eşitsizlik Raporu 2018. İNSA-MER, 2018.
- Erul, Bünyamin. "Hz. Muhammed: Tevhid ve Vahdet". Hz. Peygamber Tevhid ve Vahdet. 33-45. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2016.
- Görmez, Mehmet. "Klasik Oryantalizmi Hadis Araştırmalarına Sevk Eden Faktörler Üzerine". İslamiyât 3/1 (2000), 11-31.

- Hamidullah, Muhammed. "Hilfû'l-fudûl". Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi. 18/31-32. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 1998.
- Hamidullah, Muhammed. İslam Peygamberi. çev. Salih Tuğ. 2 Cilt. İstanbul: İrfan Yayıncılık, 1993.
- İbn Abdilber, Ebû Ömer Cemaleddin Yûsuf b. Abdullah b. Muhammed el-Kurtubi. Câmî'ü beyânî'l-İlmi ve fazlih. thk. Ebû'l-Eşbâl ez-Züheyrî. 2 Cilt. Suudi Arabistan: Dâru İbnü'l-Cevzî, 1994.
- İbn Abdilber, Ebû Ömer Cemaleddin Yûsuf b. Abdullah b. Muhammed el-Kurtubi. el-İstî'âb fî ma'rifeti'l-aşhâb. thk. Ali Muhammed Bicâvî. 4 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Cil, 1992.
- İbn Ebî Âsım, Ebû Bekr Ahmed b. Amr b. ed-Dâhhâk. el-Âhâd ve'l-meşânî. thk. Bâsim Faysal Ahmed. 6 Cilt. Riyad: Dâru'r-Râye, 1991.
- İbn Habîb, Ebû Ca'fer Muhammed b. Habib İbn Ümeyye b. Amr el-Haşimi el-Bağdâdî. el-Muhabber. thk. Ilse Lichtenstadter. Beyrut: Dâru'l-Âfâkî'l-Cedîde, ts.
- İbn Hacer, Ahmed b. Ali b. Hacer el-Askalânî. el-İşâbe fî temyîzi's-şahâbe. thk. Adil Ahmed Abdülmevcûd - Ali Muhammed Mu'avvid. 8 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1994.
- İbn Hişâm, Ebû Muhammed Abdülmelik b. Hişâm. es-Sîretü'n-Nebeviyye. thk. Mustafa es-Sekâ. Beyrut: Dâru İbn Kesîr, 2005.
- İbn Mâce, Ebû Abdillâh Muhammed b. Yezîd el-Kazvînî. Sünenü İbn Mâce. thk. Muhammed Fuâd Abdülbâkî. 2 Cilt. Beyrut: Dâru İhyâi'l-Kütübî'l-'Arabî, t.y.
- İbn Sa'd, Ebû Abdillâh Muhammed b. Sa'd b. Menî'. eţ-Tabakâtü'l-kübrâ. thk. Muhammed Abdülkadir Atâ. 8 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1990.
- İbn Şebbe, Ebû Zeyd Ömer b. Şebbe Zeyd b. Ubeyde b. Rayta el-Basrî. Târîhu'l-Medîne. thk. Mahmûd Şeltût. Cidde, 1979.
- Köksal, M. Asım. "Erkam'ın Evi II". Diyanet Dergisi 21/1 (1985), 27-29.
- Köse, Saffet. "Kardeşlik Hukuku (Fıkıh Boyutu)". Kutlu Doğum Haftası "Hz. Peygamber Kardeşlik Ahlakı ve Kardeşlik Hukuku" Sempozyumu (21-22 Nisan 2012 Ankara). Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2013.
- Küçükköy, İrfan. Peygamber Şehri Medine-i Münevvere. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı, 2013.
- Müslim, Ebû'l-Hasen Müslim b. el-Haccâc el-Kuşeyrî. el-Müsnedü's-şahîhu'l-muhtaşar bi nakli'l-°adli °ani'l-°adli ilâ Rasûlillâh. thk. Muhammed Fuâd Abdülbâkî. 5 Cilt. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsî'l-'Arabî, t.y.
- Nesâî, Ebû Abdirrahman Ahmed b. Şu'ayb. el-Müctebâ es-Sünenü's-şuğrâ. thk. Abdülfettâh Ebû Gudde. 9 Cilt. Halep: Mektebu'l-Matbû'âtî'l-İslâmiyye, 1986.
- Salihî, Muhammed b. Yûsuf eş-Şâmî. Sübülü'l-hüdâ ve'r-raşâd fî sîreti Hayri'l-°ibâd ve zikri fezâilihî ve °lâmi nübüvvetihî ve ef°alihî ve ahvâlihî fî'l-mebdei ve'l-me'âd. thk. Adil Ahmed Abdülmevcûd - Ali Muhammed Mu'avvid. 12 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1993.
- Sarıçam, İbrahim. Hz. Muhammed ve Evrensel Mesajı. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2004.
- Semhûdî, Nûruddîn Ebû'l-Hasen Ali b. Abdillâh b. Ahmed el-Hasenî. Vefâu'l-vefâ bi ahbâri dâri'l-Muştafâ. 4 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1998.
- Sinanoğlu, Mustafa. "İbadet". Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi. 19/233-235. İstanbul: Türkiye Diyanet Yayınları, 1999.

- Süheyli, Ebü'l-Kâsım Abdurrahman b. Abdullah. er-Ravzu'l-ünf fî Şerhi es-Sîreti'n-Nebeviyye li İbn Hişâm. thk. Ömer b. Abdisselâm es-Selâmî. 7 Cilt. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-'Arabî, 2000.
- Şenyayla, Gencal. "İnsan-Şehir Entegrasyonu Bağlamında Muâhât (Kardeşleşme) Olayı". Medeniyet İnsan ve Din. ed. Kemal Göz - Mustafa Türkan. 137-154. Ankara: Fecr Yayınları, 2018.
- Tirmizî, Muhammed b. İsâ b. Serve. el-Câmi'u'l-kebîr Sünenü't-Tirmizî. thk. Beşşâr 'Avvâd Ma'rûf. 6 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Ğarbi'l-İslâmî, 1998.
- Uyar, Gülgün. "Nakib". Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi. 32/321-322. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 2006.
- Yazıcı, Şehba. "Hz. Peygamber Döneminde Âmillik". İslam Tarihi Araştırmaları Dergisi, 3 (2018), 50-118.
- Yıldırım, Muhammed Emin. Nebevî Eğitim Modeli Darü'l-Erkam Vahyin Nuzül Sürecinde Şahsiyet Eğitimi. İstanbul: Siyer Yayınları, 2016.
- Yılmaz, Hayati. Hz. Muhammed'in Aile ve Akraba Atlası. İstanbul: Nun Yayıncılık, 2012.

The Holy Prophet's Exemplarity in Building Social Cohe-sion (Extended Abstract)

The single most important and the primary mission of all the prophets has been the purification of the people they were sent to from şirk (i.e. associating partners with God), thus establishing the creed of monotheism among their people. Like other prophets, the Holy Proph-et was born into a society where şirk was predominant, and so he in-vided them to monotheism. When one looks at the society into which he was born, one realizes that the theological fragmentation affected the social fabric in such a way that it was power that really mattered, and it was the one who held power that ruled the society. Such terms as right, law, equality, and equilibrium had little to say in running the society. An analysis of the Prophet's life in this regard reveals that he not only endeavored to spread monotheism in the society but also strived towards executing certain applications that would help unite the society. The life and activities of the Prophet (p.b.u.H.), who is presented in the Qur'an as "the good exemplar" for the believers, are full of numerous exemplars that deserve to be imitated not only by his followers but also by all human beings, on individual as well as socie-tal levels. Falling back upon primary siyar sources (i.e. works on the biography of the Prophet), the present work examines the exem-plary steps the Prophet has taken in various spheres of life including politi-cal, social, administrative, economical, and educational in an effort to achieve unity in the society.

The life of the Prophet can be analysed under three phases: his life before the prophethood, Meccan, and Medinan periods. In the Meccan period, in line with the purpose of him being sent as a messen-ger, he started his call to monotheism, which is the cornerstone of so-cial cohesion, from his close relatives, then gradually extending his invitation circle to others. The second most important mission he ac-complished was establishing a center where the teachings of the reli-gion he was calling people to were taught and one that could function as a space for the Muslims to amalgamate. This demonstrates the im-portance he placed on educational activities and the importance of ed-ucational centers for forming social cohesion. The fact that he estab-lished al-Maktab al-şuffa adjacent to the Prophet's Mosque right after he migrated to Medina also supports this.

In the Qur'an, the Earth in its entirety is referred to as a place of worship to Allāh. Still, as soon as managing to elude the Meccan poly-theists, the Prophet laid the foundations of a mosque in Kuba, where he stopped on his way to Medina. Moreover, once he arrived in Medi-na, even before finding a roof over his head, he determined the place the Prophet's Mosque to be built at. All this helped pave the way for nourishing the spirit of "unity" among all

the believers, rich and poor, native and refugee, ruler and subject, elderly and youth, and man and woman, without any discrimination.

When one takes into consideration such actions of the Prophet prior to revelation as his membership in the *Ḥilf al-Fuḍūl* and his role in the reconstruction of the Kaaba, one can say that he sided with those who took a stand against the oppression no matter who the oppressors were, while standing out as a negotiator when it comes to cases where disagreements over insignificant matters may turn into social conflicts. The brotherhood he established between the *Muhāji-rūn* and the *Anṣār* during the Median period planted the seeds for the sense of Islamic brotherhood, thus paving the way for social cohesion.

Likewise, his arbitration between the ever-fighting two tribes of Medina, namely *Aws* and *Khazraj*, both of which descend from the same ancestor, and the fact that in his capacity as the head of the state he signed a treaty of constituent state between the Median communities, including the Jewish ones, show the importance he placed on social cohesion.

As an alternative to the already existing marketplace, which was under the Jewish monopoly, upon his migration to Medina the Prophet established a new separate marketplace where unfair profit and monopoly were not tolerated. This can be considered as an endeavor to stop economy from dividing society and to turn it into an activity by which Muslims could actualize their competitive capacity.

In conclusion, we can say that keeping in mind the needs and the priorities of the society, the Prophet endeavored to gradually establish social cohesion with all his might and main.

Today humanity and in particular Muslims living in different parts of the World are in crises. Among the important problems they are suffering from are the invasions of several Muslim lands, the conditions of Muslim minorities living in non-Muslim countries, the political instabilities in Muslim countries, ideological and social factionalisms, financial issues, and international immigration and refugee problems. The strategies and the methods the Prophet adopted at times when he did and did not have much worldly power shall illuminate the path to success for contemporary Muslims in resolving all these issues.